Րիզա պէյ էֆէնտին, Անկոնա քաղաքին համակրելի հիւպատոսը, կէս առ կէս պիտի գործադրել տայ։

Ազնիւ և գործունեայ անձ, Իտալիոյ այլ և այլ քաղաքներուն մէջ պաշտօնավարելով, արդէն Րիզա պէյ փորձառու հմտութեան մը տիրացած է․ ինչպէս Իտալական կենցաղին և ճարտարարուեստին նկատմամբ գիտակցութեանը։

Իրեն իբր օգնական որոշուած է, պատուակալ Commissaire*ի տիտղոսով, Տորինոյի պատուական օսմանեան հիւպատոսը․ ասպետ Ալբերտ Պէյրօ, պիեմոնտեան շրջանակին մէջ ծանօթ անձնաւորութիւն մը որուն մի եղբայրը, Տորինոյի երեսփոխան ընտրուած էր։*

Տաղաւարին ճարտարապետութեան հեղինակն ու շինութեան հսկիչն ալ այս տողերը գրողն է։

Ցաւալի է որ պիւտճէին անձուկ վիճակը չի թոյլատրեց որպէս զի մեր շէնքն ալ արեւելեան վայելուչ գմբեթով մը պճնայօրէն ամբողջանար։

Որովհետև Տորինոյի այս անգամուան Ցուցահանդէսը վայել է Գմբէթներու Ցուցահանդէս անուանել։

Միայն մենք և Ռուսիան զարտուղութիւն կը կազմենք։

Մեծ ու փոքր, ամենքն ալ ոսկեցնցուղ կը գոգանան, մենք ալ կը գոհանանք յառաջակարկառ պսակ քիւերնուս երկու կանգուն ցռկումով և ծակոտկէն հիւսկէններով, որոնք ատենօք այնքան սիրելի և չքնաղ տարրեր համարուած էին մեր քաջարուեստ Պալեաններէն, նա մանաւանդ անմահ Յակոբ Պէյէն որ կը մնայ պարծանք Հայութեան և արևելեան գեղարուեստի վերածնունդին։

ԼԵՒՈՆ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

Հռոմ 18 Ապրիլ 1911

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԹԵՐԹԵՐ

Ե. Ֆրանգեան, Պեսսիմիզմի փիլիսոփան, Երեւան, տպ. Լոյս 1911. և Ֆ. Նիցշէ և Նրա փիլիսոփայութիւնը, Թիֆլիս, Հերմէս, 1910. Ազգագրական Հանդէս 1910 թիւ 2.

Շոպէնհաուէր և Ֆ. Նիցշէ, երկու վերջին հատորները Պ. Երուանդ Ֆրանգեանի. ծաւալով փոքր այս գրուածները, — առաջինը 160 էջ, երկրորդը 96, բայց բովանդակութեամբ ընտիր։ Ֆ. Նիցշէ հրատարակուած է «Նրա մահուան տասնամեակի առիթով» Շոպէնհաուէրը «Նրա մահուան յիսնամեակի առթիւ», Կ'երեւի թէ պ. Ֆրանգեանի համար այս զոյգը իր սիրած հեղինակներու կարգէն են, և զանոնք կը յիշատակէ, կը տօնէ։

Երկու գրուածներն ալ նոյն ծրագրին վրայ աշխատուածեն. Անոնք տպաւորութիւնը կ'ընեն համալսարանականի մը թէզիսին, լաւ ուսումնասիրուած.

Իւրաքանչիւր հատորին սկիզբը զետեղուած է ուսումնասիրուած անձին պատկերը, որ առաջին ու անմիջական տպաւորութիւն մը կ'ընէ իրենց անձնաւորական կեանքի նկարագրին. Շոպէնհաուէր տխուր յոյզերու տակ ընկճուած մըն է, որուն ձիւնափայլ ալիքը միայն սպիտակ վարդերու փայլ մ'ունին. Նիցշէ իսկոյն եռթ ներկուռ և արիւնալից կեանքի մը աստիճանի մը մէջ կը յայտնուի որ գրեթէ անհարկու է և աղիտաբեր. կեանքի արիւնով զեղուն է, պարպատելու մօտ. ինչպէս ազնիւ գինիով լեցուն տիկ մը. Սովորական հոգիներ իրեն դիմաց կ'ընկճուին.

Շոպէնհաուէր և Նիցշէ, — երկու հատորներն ալ, կը բացուին նախերգանքով մը ուր Ֆրանգեան քնարերգական շեշտ մը առած է. Նա ուզած է գունաւոր ու խիտ գիծերով պատկերել այս երկու խորհող բանաստեղծ իմաստասէրներու հոգւոյն այն ամբողջը ինչ որ վերջէն պիտի վերլուծէ.

Ֆրանգեան Շոպէնհաուէրի համար կը գրէ թէ «ամբողջ մի դար ունի իր թիկունքին նրա գլուխ–գործոցը, Աշխարհը, որպէս կամք և պատկերացում.

Բայց չնայելով մեզ բաժանող այդքան երկար ժամանակաշրջանին, այժմ մեր փիլիսոփան ոչ միայն չի մոռացուել, այլ դեռ պատկանում է ժողովրդական և կարդացւող փիլիսոփաների շարքին».

Յետոյ կը հարցնէ «բայց ի՞նչն է տալիս նրա փիլիսոփայութեանը յայուն բնոյթ».

Ու ինք պատասխան կու տայ՝ որովհետեւ «Շոպէնհաուէրի հիմնական թեման կազմում էր կեանքը».

Նոյն հարցերը աւելի խանդով, եռանդով ու զօրովով գրուած են նաեւ Նիցշէի դիմաց.

«Ո՞վ չի ճանաչում Նիցշէին, այդ ուշագրաւ և հետաքրքրական դէմքին, այդ խիզախ և ըմբոստ ոգուն.

Նա մի ժամանակ, շատ մօտիկ անցեալում իր վրայ էր բեւեռել մարդկութեան լաւագոյն ուշադրութիւնը. Նա չէր կարդացւում, այլ կլանւում էր, նրան անգիր էին անում».

Շաբուհ Ակնելի

digitised by A.R.A.R.@